

складовими професійної компетентності. Це – крок до вдосконалення майстерності, переосмислення діяльності, планування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога.

Цілеспрямована діяльність щодо формування професійної компетентності педагогів приводить до суттєвого покращення функціонування в межах міста всієї освітньої галузі. Спостерігається покращення результатів у процесі участі педагогів у конкурсах фахової майстерності («Учитель року», «Територія творчості»), запрошення сумських педагогів для презентації діяльності та здобутків на всеукраїнському та міжнародному рівнях (міжнародні конференції «Інноватика в сучасній освіті», «Сучасні заклади освіти», он-лайн платформи).

У той же час аналіз анкетування, спостереження, аналіз документації в закладах освіти дозволяє зробити висновок про суттєві недоліки в питаннях вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду та використання його в процесі розвитку професійної компетентності освітян. Суттєві недоліки спостерігаються в процесі формулювання теми досвіду, визначення актуальності та новизни, опису моделі розв'язання педагогічної проблеми, таким чином, щоб чітко визначався алгоритм діяльності, створювалися умови для його творчого застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Куріпка Т., Бондаренко А. Ключові компоненти професійної компетентності вчителя. URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/43888>
4. Матвеева Н. Передовий педагогічний досвід та його роль у професійному розвитку педагога. *Обрії*. 2012. № 2(35). С. 24-26.
5. Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки. *Електронна бібліотека Князева*. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part5/014.htm>
6. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>

REFERENCES

1. The Law of Ukraine "On the Enlightenment". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. The concept of "Nova Ukrainian school." URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Kuripka T., Bondarenko A. Klyuchi components of the professional competence of the reader. URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/43888>
4. Matveeva N. An advanced pedagogical education and that role in the professional development of a teacher. *About*. 2012. No. 2 (35). S. 24-26.
5. Advanced pedagogical education and educational attainment of pedagogical science. The electronic library of Knyazev. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part5/014.htm>
6. Serginko N.F. The professional competency of an ordinary teacher. URL: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>

УДК 93

Умнова Лілія,
головний зберігач фондів
Лебединського районного
краєзнавчого музею,
м. Лебедин, Україна

ГОНЧАРСТВО С. МЕЖИРІЧ: ЯК ТВОРЯТЬ КРАСУ

Стаття присвячена дослідженню народного промислу с. Межиріч – гончарству та має за мету формування естетичного сприйняття витворів українських майстрів, бажання берегти та примножувати традиції свого народу.

Ключові слова: гончарство, глина, вироби, майстри

Умнова Л.Н. Гончарство с. Межиріч: как создают красоту

Статья посвящена исследованию народного промысла с. Межирича – гончарству и имеет за цель формирование эстетического восприятия приведенный украинских мастеров, желание беречь и умножать традиции своего народа.

Ключевые слова: гончарство, глина, изделия, мастера.

Umnova l. M. Gopcharstvo Mezhyrich: how they make beauty

The article is devoted to the study of folk crafts with. Mezhyrich – pottery.

Key words: pottery, clay, crafts. Craftsmen.

Гончарство – одне з найсамобутніших явищ земної цивілізації. Глиняні вироби, як і саме гончарне виробництво, ніколи не були застиглим явищем культури: вони чутливо реагували на всі суттєві зміни в

традиційному побуті, умовах існування кожної етносоціальної групи, відображали багатоманітність взаємозв'язків і взаємовпливів різних народів.

Ці зміни фіксувалися в формі, орнаментиці, асортименті творів, складі глиняної маси тощо. Його вивчення сьогодні перетворилося в самобутню галузь знання, що приваблює увагу істориків, етнографів, археологів, мистецтвознавців, соціологів, учених природничих наук.

Тисячолітній доробок гончарів – одне з джерел формування сучасної національної культури, зафіксована в глині духовність минулого.

Вітчизняне гончарство багатоманітне у своїх стильових, функціональних, художніх виявах, місцевих традиціях. І це закономірно, адже на Україні, зокрема на Лебединщині, історично склалися умови для самобутніх осередків ремесла зі своєю власною долею.

В гончарстві тісно сплелися побутове й мистецьке починання, праця і гра, обряд і ритуал, колективні уявлення про навколишній світ й індивідуальні творчі вподобання, будні і свята.

У XIX ст. на території Лівобережної України гончарство належало до занять, які особливо вшановувались населенням. Це ремесло серед народу не вважалося нижчим від інших занять, а навпаки, користувалося деякою найвищою пошаною. Чи то почуття необхідності в посуді для приготування їжі, чи вікові традиції змушують ставитися до гончара з пошаною, це невідомо. Але так, як вогонь і земля, основи гончарства, вважаються святими і чистими, то внаслідок цього, можливо, й саме заняття гончарством визначається заняттям гідним пошани. Гончарство було соціально значущим явищем народного життя. Тому не дивно, що, наприклад, у с. Межиріч існував звичай: як парубок не гончар, то дівчина й заміж не піде.

У розлозі Межиріччя Псла й Олешні розкинулось село Межиріч, що в Лебединському районі на Сумщині. Для багатьох краян село Межиріч одразу асоціюється з колишньою гончарною славою. А слава про межиріцьких гончарів з давніх-давен духмяніла за межами Лебединського краю і в окремі періоди могла навіть конкурувати з опішнянською.

Збирався в Межирічі й свій ярмарок, який славився гончарним посудом, що розходився звідти по всьому Сумському повіту та Харківській губернії. На 1772 рік налічувалося 46 гончарів. Вони обирали свого старосту, який збирав замовлення спочатку від козацької, а потім від царської адміністрації, отримував за товар оплату, а потім ділив її між гончарями. За переказами, починаючи з середини 17 ст. і до 1917 року, гончарі мали «держзамовлення» на виготовлення полумисків та чашок для армії. Також він слідкував за тим, щоб не виникали конфлікти між гончарями при торгівлі в повітах. Від 1870-го вони ще й обирали свого представника до волосного правління. Результати праці гончарів, а значить, і їхні доходи не залежали, як це є в землеробів, від примх природи. Тобто їхній заробіток був більш-менш стабільним. Тому вже наприкінці 19 ст. понад сто дворів у селі займалося гончарством.

Та з імен народних майстрів – гончарів, яких у XIX – поч. XX ст. працювало тут аж понад сто, збереглося чи не одне – Федір Падалка. Бо серед звичайного гончарського посуду, який робили всі, вирізнялися його дотепні високохудожні скульптурки у вигляді левів, буйволів, баранів.

Буденна то була колись справа – робити глиняний посуд. Був він у кожній хаті – глечики, макітри, а що вже миски – тільки барвисті, розписані різними «хмеликами», «косицями», «квітками», - стояли на миснику, прикрашали оселю. Так будень творив свято, плекав традицію. Якщо майстер клав «хвильку», то неодмінно під вінцями посуду. Хвильастий орнамент колись, безперечно, символізував воду. Його й наносили вгорі, на рівні, до якого наливали рідину. Дві легенькі смужки з обох боків, «хвильки» - ось і весь розпис, зроблений швидко і віртуозно, покладений на ще сирий, не зрізаний з круга, виріб.

Славився Межиріч і своєю глиною із Замкової гори. Ще за часів Київської Русі любили й шанували гончарний посуд з цієї глини за дивовижну здатність зберігати свіжість молока й води, надавати особливого смаку їжі, що готувалася в ньому. Різнокольоровими глинами та червоним глєєм Межиріч не обділений – цього добра вистачало всім охочим для виготовлення товару. А товар той складався з горшків, мисок, тазків, пасічників, водянників, глечиків, барилець, каганців та кубушок. Випускали також вкрай необхідні для хат, що мали переважно солон'яні стріхи, глиняні димарі. Аж до кінця 1920-х років межиріцькі майстри виготовляли й «чорнолощену» або «сиву» кераміку, використовуючи «задимлення». Завдяки гончарям зберігалось тут аж до 1930 року й чумацтво: з дому на Дон – кераміку, звідти додому – солону рибу. Секрети професії і секрети різних технологій роботи з глиною зберігалися і передавалися в родині від батька до сина чи й дочки.

Знайдені в Межирічі фрагменти задимленої і полив'яної кераміки свідчать про те, що вже на кінець XVII – середину XVIII ст. тут виготовляли різноманітний посуд, кахлі, свистунці. Череп'яні вироби піддавалися задимленому випалу, так званім «синім палінням». Перед випалом виріб шліфувався камінцем. Тарілки «на показ» розкішно прикрашалися візерунками, білим і червоним ангобом, а інколи і різнокольоровою поливою.

Виробництво керамічних виробів – трудомісткий і довготривалий процес, що вимагає від ремісника володіння різноманітними навиками – починаючи від вибору глини і кінчаючи термічною обробкою виробів. Глину добували найчастіше відкритим способом за допомогою лопат і дерев'яних відер, а інколи будували шахти з дерев'яним зрубом і корбою для механічного підняття глини. Добуту сировину привозили додому і складали у глиняник, який міг бути у хаті, а іноді у дворі у спеціальній ямі або просто на поверхні. Тут глина

протягом певного часу пріла. Цей процес прискорювали, постійно поливаючи її водою і перелопачуючи. Потім глину піддавали обробці та очистці: били дерев'яним товкачем (довбнею) або веслом, стругали стругом і дротом – щоб позбавитись домішок. Перед формовкою глину місили, як тісто. Таким чином масу обробляли декілька разів і, зліпивши її у валки (зампятки, грудки) складали у глинник. Через кілька днів їх знову місили, видаляючи камінчики та рослинні залишки і розділяли на невеликі частки, достатні розміром для формовки певного виробу.

Під кінець XIX ст. загального поширення набув важкий ножний гончарний круг. Він складався з двох дерев'яних кругів: нижнього, більшого – спідняка і верхнього – верхняка. Обидва вони з'єднувалися спицею (веретенем), спочатку дерев'яною, а потім металевою. Нижній круг приводився в рух ногою, на верхньому гончар руками формував посудину.

Після просушки на повітрі, а взимку в домашній печі посуд випалювали. Спеціальна піч, яку споруджували або у дворі гончара, або за селом, складалася з двох частин: великої – очагу і малої – горнила, розділених козлом – стіною з отворами для проходу диму і нагрітого повітря. Округле склепіння печі (клубук) теж мало отвори для виходу пари.

Посуд у горнилі ставили рядками, між якими були глиняні перегородки – рачки, а решту простору засипали уламками битого посуду. Полив'яний посуд випалювали двічі – у сирому вигляді і після обливки поливою.

Сформований предмет, ще знаходячись на гончарному крузі отримував рельєфне викінчення пальцями, спеціальними паличками, на нього наносився гравірований або кольоровий орнамент. У розмальовці виробів брала участь уся сім'я гончара. Для малювання використовували квач, куряче або дятлове пір'я, дерев'яний ніж – стек.

Керамічні вироби поділялися на чотири основні групи: побутовий посуд (миски, полумиски, ринки, горщики-борщівники, кашники, глечики, барильця, куманці); декоративний посуд, до якого відносились і дитячі іграшки (баранці, півники тощо); оздоблювальні плитки-кахлі (використовувались для оздоблення будинків, церков, для облицювання печей); будівельні матеріали (черепиця, плоска цегла типу плінфи, якою викладали піл вистрої печі).

Відомо, що золотий вік розвитку кустарного гончарства з його особливим розмаїттям авторських почерків і безлічі місцевих традицій минув.

Масове виробництво фаянсового посуду невблаганно витіснило вироби і гончарів. Те ж саме сталося і з межиріцьким гончарним осередком. Проте, іноді добрі традиції вчасно нагадують про себе, повертаються через роки і не дають запасти в забуття простим і довершеним винаходам людей.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Пошивайло О. Гончарство Лівобережної України XIX – початку XX століть і відображення в ньому основних духовних настанов української народної свідомості. Київ, 1991.281 с.
- 2.Українське народне гончарство: Програма – запитальник для дослідження традиційного гончарства та збирання етнографічних матеріалів. Опішне, 1898.61 с.
- 3.Пошивайло О. Етнографія українського гончарства. Київ. Видавництво Молодь. 1993. 401 с.

REFERENCES

1. Tailoring O. Pottery of Liberated Ukraine of the XIXth - the cob of the twentieth century and the image of the main spiritual nastanas of Ukrainian folk architecture. Kiev, 1991.281 p.
2. Ukrainian folk pottery: The program is a consummator for the achievement of traditional pottery and the selection of ethnographic materials. Description, 1898.61 p.
3. Sew O. Ethnography of Ukrainian pottery. Kiev. Vidnavnitsvo Young. 1993.401 p.

УДК 929

Чхайло Олександра,
директор Лебединського
районного краєзнавчого музею,
м. Лебедин, Україна

ПОЕТ – РОМАНТИК МИХАЙЛО ПЕТРЕНКО

Стаття присвячена дослідженню життя та творчості Михайла Петренка.

Ключові слова: поет, романтик

Чхайло А.И. Поэт – романтик Михаил Петренко. Статья посвящена исследованию жизни и творчества Михаила Петренка.

Ключевые слова: поэт, романтик.

Chhaylo A.I. The poet is a romantic Mikhail Petrenko

The article is devoted to the study of the life and work of Mikhail Petrenko.

Key words: poet, romant